

Makale Geliş | Received: 24.07.2024
Makale Kabul | Accepted: 25.07.2024
Yayın Tarihi | Publication Date: 31.10.2024
DOI: 10.20981/kaygi.1521662

Can OKAN

Doç. Dr. | Assoc. Prof.
Maltepe Üniversitesi, Müzik Bölümü, Bestecilik ve Orkestra Şefliği Anasanat Dalı İstanbul, TR
Maltepe University, Music Department, Composition and Conducting Programme, Istanbul, TR
ORCID: 0000-0002-2350-2025
canokan.canokan@gmail.com

Saygı Bağlamında Kant Etiği

Öz: Bu makalede, tarihin en önemli filozoflarından Immanuel Kant'ın ahlâk felsefesinin kilit kavramlarından biri olan saygıya değinilecektir. Makale boyunca, Kant'ın *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi [Grundlegung zur Metaphysik der Sitten]* ve *Pratik Aklın Eleştirisi [Kritik der praktischen Vernunft]* başlıklı yapıtları temel alınacaktır. Bu yapıtlarda yer alan başlıca kavramlardan ödev ve yükümlülükten yola çıkılarak, toplumsal bir varlık olan insanı ahlâklı yapan biçime değinilecektir. İnsanın kamusal alanda kurmak zorunda olduğu ilişkinin belirleyici ilkesi olan saygının, ödevle ve yükümlülükle bağıntısı üzerinden zorunluluğu ve kesinliği açıklanmaya çalışılacaktır. Toplumsal yaşamın iki temel olgusu olarak saygı ile sevginin birbirlerinden içerik ve kapsayıcılık bakımlarından ortaya çıkan farklarına işaret edilecektir. Kant'ın etik felsefesinin biçimselliği ve saf aklın doğal nedensellikten bağımsız şekilde ortaya çıkardığı ahlak yasası, uyumlu toplum yapılanmasının dayanağını oluşturmaktadır. Günümüzün kapitalist sömürü düzeninin boğuculuğunda gerekliliği açıkça ortaya çıkan ahlâk, haysiyet ve saygı noksanlığına karşı güncelliğini korumaya devam edecek ahlâk felsefesiyle Kant'ın düşünce biçiminin sarsılmaz önemi, söz konusu çalışmanın başlıca motivasyon nedeni olmuştur. Çalışma boyunca Kant etiğinin temel hatları incelenecek ve aynı zamanda, söz konusu düşüncelerden yola çıkılarak günümüzdeki etik problemlerin bir kısmına ışık tutulmaya çalışılacak.

Anahtar kelimeler: Ahlâk, Saygı, Toplum, Birey, Yükümlülük.

Kantian Ethics Concerning The Respect

Abstract: This article will be based on the concept of respect which is one of the keystone concepts of moral philosophy by Immanuel Kant who is one of the most important philosophers of the history. The Groundwork of the Metaphysics of Morals and Critique of Practical Reason by Kant will be the works to be based on throughout the article. The form of morality of the human who is a social being will be considered by means of the concepts of respect and obligation which are found in these works. Respect which is a principle determines the person for the relation constituted within the realm of common will be discussed by means of its necessity and certainty linked to duty

and obligation. The difference by means of context and extent between respect and love which are two basic facts of social life will be pointed out. The formal aspect of Kantian ethics and the morality of law revealed by pure reason, independent of natural causality, constitute the basis of harmonious social structuring. The indispensable importance of the form of Kant's philosophy today, with its moral formula that will continue its currency against the lack of morality, dignity and respect, the necessity of which is clearly revealed in the suffocation of the capitalist system of exploitation, has been the motivation for the disintegration in question. Throughout the study, the basic lines of Kant's ethics will be examined and at the same time, an attempt will be made to shed light on some of today's ethical problems based on these ideas.

Keywords: Morality, Respect, Society, Person, Obligation.

Giriş

2020 yılında başlayan pandemi, dünya genelinde gözlemlenebilir yaşam biçimlerinde büyük değişimler ortaya çıkardı. Ne yazık ki, bu değişimlerin neticeleri etik bakımdan değerlendirdiğimizde, büyük çaplı bir olumsuzluk ile karşı karşıya kaldığımızı düşünüyoruz. Toplumsal yapılanmanın, pandeminin etkisiyle ortaya çıkan sosyal mesafelilik koşulu yüzünden bireyleşmekte uç noktalara varan ayrımsamalar aracılığıyla parçalandığına tanıklık ediyoruz. Pandeminin tehlikeli etkilerinden korunmak amacıyla öne sürülen sosyal mesafe kuralı, fiziksel bağlam ile sınırlı kalmamıştır; iletişim ve anlaşma yöntemlerini de zedelemiştir. Pandemi süreciyle, bireyin giderek tamamen kendisine kapanmaya doğru yöneldiğini ve kendinden dışarıda olan ile bağıntısını gözünü kırpmadan kopardığını netlikle gözlemleyebiliyoruz. Bu vahim neticenin, esas olarak hem bireysel hem de toplumsal bir varlık olan insanın kamusal yaşamında büyük aykırılık oluşturduğunu fark etmek zor olmayacaktır. Sosyal mesafe kuralının yalnızca bir hastalık ile ilişkisinde salt fiziksel bir korunma amacıyla ortaya konması, karşımızdaki bireylere bencilce, saygısızca ve anlayış göstermeden davranış sergileme hakkını kapsayamaz.

Öte yandan, sözünü ettiğimiz saygısızlığın evrensel bir soruna dönüştüğünü gözlemlemekteyiz. Öyle ki, bunun insanlık haysiyetini tehlikeye atacak boyutta tahammülsüzlüğe ve ayrımcılığa tırmandığını, halen sürmekte olan savaşlardan çıkarılabiliyoruz. Bir ulusun, başka bir ulusu işgal edip sivilleri yok etmeye

kalkışması, tarih boyunca gözlemlenen ve halen geçerli olan korkunç bir durum teşkil etmektedir. İnsan ile insanlık arasındaki temel kavramsal farkın göz ardı edildiği bu çatışmalarda, insanın bir başka insanı yok etmesi yüzünden, kendisinin dahil olduğu insanlık ideasının ortadan kaldırıldığını öne sürüyoruz. Zira, fiziksel renk, dil, kültür vb. kategorilerin insanlık ideasında kapsandığını düşünüyoruz. Benzer bir örnekle, tekir, siyah, beyaz, sarı renkli olma kategorileri, kedi ideası altında kapsandığında ve bu şekilde kavramsal kapsam düşünüldüğünde ayırım yapılmaz. Renk, dil, din, kültür gibi olgular, en nihayetinde bireyleri belirleyecek kuşatıcı sabit değerler değildir; neden ve etki bağlamında içerikleri değişkenliğe tabi genel soyutlamalardır. Daha öte bir kavram tarafından kapsanmayan en kuşatıcı terim ise insanlık olmaktadır. İnsanlığı bir kavram olarak düşündüğümüzde, onu diğer tüm varlık türlerinden ayıran temel farkı etikte bulmaktayız. Bir başka deyişle, insan olmanın kendisine özgü yönü etikdir. Bu nedenle, etik bağlamda insanların birbirlerine karşı uygun koşullarda bir arada olabilmesinin pratiğe dönüşen bir dışavurumu olarak saygının önemi netlikle açığa çıkarılmalıdır. Ahlâk felsefesiyle tarihin en etkili filozoflarından biri olan Immanuel Kant'ın düşüncelerinden, tam olarak bu nedenden dolayı öğrenebileceğimiz ve kendimize dair çıkarım yapabileceğimiz çok sayıda konu mevcuttur. Biz, çalışmamızda bu konu başlıklarından yalnız birine; saygı duygusuna odaklanacağız.

1. Yasanın Biçimselliği

Kant'ın etiğini diğer tüm etik sistemlerden ayıran farkların başında, biçimsel yasanın tüm nedensellikten bağımsız ve tek başına istemeyi belirleyici olması gelir. Söz gelimi, öyle bir yasa söz konusudur ki, onun eylemi yönlendiriciliğinin zemininde kendi belirleyiciliğinden başka hiçbir neden bulunmaz. Zira, istemenin akıl ile ilişkisi iki şekilde olabilmektedir: İstemeyi belirleyen zeminde, ya gerçekleşmesi arzulanan bir nesnenin tasarımı ya da böyle bir nesne tasarlanmadan ve arzulanan herhangi bir hedefin güdüsü olmaksızın

nesnel bir belirlenim bulunmaktadır. Bunların ilki öznel bir belirlenime işaret ederken, ikincisi ise nesnel bir geçerliliği ortaya çıkarır. Bu noktada temel fark açığa çıkmaktadır; pratik bir ilkenin yasal geçerliliği, öznel değil, “nesnel, yani her akıl sahibi varlığın istemesi için geçerli olarak tanındığında” (Kant 2016: 21) olanaklıdır.

Kant, istemenin iki farklı belirlenim aracılığıyla yönlendirilebileceğini ifade ederken, insanın doğal yapısını netlikle göstermektedir. İnsan, ihtiyaçları doğrultusunda yaşamını sürdürmesi gereken ve bu nedenle doğanın koşullarına tabi bir varlıktır. Doğanın işleyişinde tamamen nedensellik bulunur. Buna göre, insanın istemesini belirleyen bir ihtiyaç, gereksinim, *i s t e n e n b i r n e s n e* için bir neden olur. Öyleyse isteme, nedenselliğe bağlı bir belirlenim altına girer. Bir başka deyişle, isteme koşullanmıştır. Bu durumda isteme yalnızca akıl tarafından belirleniyor değildir. Dahası, istemenin tekil bir ihtiyacı, her bir insanda farklı olacaktır. Bu noktada nesnel bir pratik ilkeyi öne sürmek söz konusu olamaz; istemeyi belirleyen önceden verili bir nesneye veya onun tasarımına yönelik bir ilke, maksimdir. Maksim ise öznel; nesnel değildir. Şimdi, insanların birbirlerine davranışlarını belirleyen genel ilkelerin öznel değil, nesnel olması gerektiği netlikle anlaşılmaktadır. Zira, öznel ilkeler bir bireyin pratik amacı için gereken koşulları belirlemek ile sınırlıdır. Bu durumda öne sürülmesi gereken soru şudur: Bir maksim (öznel ilke) nesnel bir genel geçerliliğe uygun olabilir mi? Öyle ki, benim maksimim başkalarına herhangi bir hak ihlalini teşkil etmemelidir. Kant etiği, ancak bu hususa göre bir eylemin ahlaki olarak tanımlanabileceğinin altını çizmektedir; çünkü isteme, yalnız doğanın karşımıza çıkardığı nesnelere tarafından belirlenim altına girmemektedir. Böylesi bir durum insanların akıl yetisinin yok sayılması anlamına gelirdi, fakat bu doğru değildir; “akıl istemeyi kaçınılmazcasına belirliyorsa, böyle bir varlığın nesnel zorunlu olduğu bilinen eylemleri, öznel olarak da zorunludur” (Kant 2015: 29). Bu zorunluluk, bize yöneltilen “eyleminin maksimi sanki senin istemenle **genel bir doğa yasası** olacakmış gibi eylemde bulun” (Kant 2015: 38) formülünün dayanağını oluşturur. Aksi takdirde öznel

ilkeler doğrultusunda ilerleyen insanlar arasında nesnel ve toplumsal bağıntı kurmak mümkün olmazdı. Kant etiği, pratik ilkelerin saf, nesnel ve yasal olmasını, tüm içerik ve koşullardan bağımsız olabilen akıldan kaynaklandığını gösterir. Aklın bu şekilde belirleyiciliğini olanaklı kılan olgu ise özgürlüktür. “Ahlaklılığın tek ilkesi, yasanın her türlü içerikten (yani arzu edilen bir nesneden) bağımsız olmasından ve yine de kişisel tercihin sırf, bir maksimin alabileceği genel bir yasa koyucu biçim tarafından belirlenmesinden ibarettir” (Kant 2016: 38). Kant, aklın kendi kendisine bir yasa ortaya koyabilmesini özgürlüğün pozitif yönü olarak tanımlar; öte yandan böyle bir yasanın, kendi mutluluğundan ve kendini beğenmekten başka şeyi dikkate almayan bencil bir kişinin duygularını bastırması ve engellemesi bakımından ise aynı özgürlüğe negatif bir tanım verir.

Özgürlük olgusu söz konusu olmasaydı, ahlâklı eylemin olanağı ortadan kalkardı. Böyle bir durumda yalnız doğa koşullarına göre, bir başka deyişle nedenselliğe tabi olarak davranmaktan başka bir seçenek elimizde olmazdı. Aklın kendi kendisine yasa koyabilmesi, akıl sahibi varlığı bu nedensellik ağından çekip çıkarabilme ve onu kendi ayakları üstünde durabilen, özerk bir varlık haline getirebildiği için, özgürlük, ahlaklı olmanın dayanağıdır. Aynı özgürlük sayesinde, kendi maksimim bir genel doğa yasası olarak uygulanabilmiş gibi belirlenebilir. Kant, etiği biçimsel kurgulamakta ve herhangi başka bir nedenselliğin yol açacağı en ufak bir yararcılığa karşı durmakta kesin bir tutarlılık ortaya koyar; John Rawls’ın tanımladığı gibi, “eylem alanındaki amaç ve araçlarımızın *ikisini birden* düzenleyen bir ilkeye ... bize uygun bir özerklik ilkesine sahip olmamız açısından da özgürüz” (Rawls 2005: 271).

Kant’ın kategorik buyruk [*kategorischer Imperativ*] kavramı, bu özgürlük sayesinde temellendirilir. Bu buyruğun içeriği belirlenmemiştir; yalnızca biçimi belirlidir. Söz konusu biçim, maksimi bir nesnel yasa olarak, her zaman ve her yerde geçerli olabilecek şekilde belirler. Bunun için dışarıdan gelecek hiçbir dayatma, ödül, ceza gibi yaptırımlara gerek yoktur; saf akla içkin özgürlük olgusu

ve bu sayede özerk bir yasa koyucu olabilme imkânı, ahlâkı temellendirmektedir. Böylece, yükümlülüğümüzün bilincine sahip oluruz. Kategorik buyruk, ahlaki olarak nitelendirilebilecek eylemin biçimsel formülünü verir. Saf akıldan kaynaklanan özerklik sayesinde, doğa koşullarından bağımsız şekilde bizzat kendi kendimize ortaya koyduğumuz yasaya göre davranma yükümlülüğü mümkün olabilmektedir. Yükümlülük, doğadan bağımsız ve aklın kendisinden kaynaklanan biçimsel yasaya yöneliktir. Akıl sahibi bir varlığın özerk yasa koyabilme olanağı, bu yükümlülüğü de olanaklı kılmaktadır.

Buradan yola çıkarak, kendimize ve başkalarına karşı yükümlülüklerimizin anlamını kavrarız: “Akıl sahibi doğa, kendisi amaç olarak vardır” (Kant 2015: 46). Zira, yasayı kendi kendisine sunan insanın amacı, herhangi bir dış nedensellikten ve çıkardan bağımsız olarak; yasa uğruna eylemde bulunabilme olanağına işaret etmektedir. Bu ahlaki amaç, insanlığa aittir. Amaç, her bireyin toplumsal düzlemde etiği gözeterek eylemde bulunabilme olanağının dayanağıdır. Dahası, bu amaç kimsenin özel bir mülkiyeti değildir; ortaktır. İnsan haklarının korunması ve pratikte uygulanması için gereken nesnel formül, “her defasında insanlığa kendi kişinde olduğu kadar, başka herkesin kişisinde de, sırf araç olarak değil, aynı zamanda araç olarak davranacak biçimde eylemde bulun” (Kant 2015: 46). Kant’ın ünlü **amaçlar krallığı** [*Reichs der Zwecke*] işte bu toplumsal yapılanmadan oluşturulur; her birey, kendi kendisinin yasa koyucusudur ve aynı zamanda karşısındaki bireye karşı yasaya tabi bir yurttaştır. Şimdi, böylesi bir toplum yapılanmasında ahlâk yasasının insan doğası üzerindeki etkisine ve bu etkinin, amaçlar krallığının tüm yurttaşları arasındaki yayılımına değinebiliriz.

2. Ahlâk Duygusu: Saygı

Amaçlar krallığının başlıca yasası, herkes için geçerli olabilecek ilkelere göre davranmaktır. Bu krallığın yurttaşları, yasayı yalnız saf akıldan kaynaklanarak kendilerine sunmaktadır; fakat aynı yurttaşlar, doğa düzeninin de birer parçası olmaktadır. İnsan, aynı zamanda nedensellik yasasının işlediği doğada var olma

çabasını yaşam boyu gösteren bir varlıktır. Buna rağmen, eylemleri için kişisel tercih olanağına sahip olan insanın salt doğa düzenine tabi olmayan bir özelliğinin; düşünsel yapısının mevcudiyetinin bilincindeyiz. İşte bu nedenle, insanda ikili bir yapıdan söz edebiliyoruz. Ancak özgürlüğün gerçek anlamı, bu ikili yapıyı birbirinden keskin bir sınır çizgisiyle ayırmaktadır. Özgürlük, teorik bakımdan doğada karşılığı nesnel olarak bulunamayan bir kavramdır; pratik bakımdan ise bir eylemi belirleyebilecek bir yasanın dayanağını oluşturması nedeniyle kesinlikle bilincine vardığımız bir olgudur. Doğa düzeninin dışında, düşünsel bir düzenin yarası, bu sayede geçerli olabilmektedir ve akıl sahibi varlıklar için nesnel bir yükümlülüğü öne sürmektedir. Kant'ın diliyle ifade edecek olursak: "... yasa bir buyruk biçimindedir; çünkü bu [akıl ve isteme sahibi bütün sonlu] varlıklarda ... saf bir isteme varsayabiliriz, ancak gereksinmeler ve duyusal nedenler tarafından uyarılan varlıklar olarak, bir kutsal isteme, yani ahlâk yasasıyla çatışabilecek bir maksime sahip olması olanaklı olmayan bir isteme varsayamayız" (Kant 2016: 37). Ahlâka dair bir yasa, bu nedenle vardır; aksi takdirde bir yasaya gereksinim olmazdı. Yükümlülük, düşünülür doğadan, yani saf akıldan kaynaklanan yasa uğruna davranmanın biçimsel olanağından ortaya çıkar.

Şimdi, açıkça eğilimleri, tutkuları ve kendi kişisel iyi olma durumunu gözetmeye dayanan inkâr edilemez insan yapısında, öyle durumlar ile karşılaşılır ki, ahlâk yasasının saflığı ve nesneliği ile çatışma oluşur. Örneğin, yaşamımızı tehlikeye sokarak, hatta öldürmek ile tehdit eden bir kişi, açıkça bütün toplumsal ahengi altüst edecek bir sonuca yol açacak şekilde yalan yere tanıklık etmemizi bizden istemektedir. İnsanlığın ortak değeri olarak adaletin çiğnenmesi ile karşı karşıyayızdır. Soru şudur: Tehdit edilen kişinin yaşamının tehlikeden kurtulması ve bu uğurda adaletin çiğnenmesi mi, yoksa her zaman ve her yerde geçerli olan nesnel bir yükümlülük uğruna gerçeğin ortaya çıkarılması mı ahlaki olur? İnsan yaşamının sürdürülmesi doğal bir yükümlülüktür; ancak doğadan bağımsız ve özerkliğe dayanan düşünsel bakımdan yalan söylenmemesi ahlaki bir yükümlülüktür. Elbette, insan ikisi arasında seçim yapabilir ve yaşamı kurtarmak

adına yalan söyleme yoluna gidilebilir. Ancak unutulmaması gereken husus karşımızda dimdik duracaktır; ahlâken gerçeği savunmanın yükümlülüğünü bize bildiren yargıcı susturmak yaşam boyu imkânsız olacaktır. İşte bu nedenle Kant'ın etik formülleri asla belirli içerikler sunmaz. Yasanın tüm doğal nedenlerden, nesnelere ve içerikten bağımsız olması, onun sarsılmaz değerinin en parlak güneş ışığı gibi parlamasını sağlamaktadır. İnsanlığa ait bir genel geçer bu yasanın buyurduğu yükümlülüğün uyandırdığı duygu, saygıdır.

Saygı, yükümlülük ile dolaysız şekilde bağıntılıdır ve başka bir duygu ile karıştırılamazdır. Akıl sahibi ama sonlu bir varlık olan insanın doğasında eğilimlerden kurtulmak ve kutsal bir doğaya bürünmek mümkün değildir. Bu nedenle yükümlülüğe tabi olunmaktadır. Bir başka deyişle, yükümlülük ile eğilimler arasında açıkça bir zıtlık söz konusudur. Bu nedenle, yükümlülüğün sevgiyle ilişkilendirilmesi doğru değildir; çünkü sevgi, bir yükümlülük duygusu değildir. Halbuki yükümlülük, doğal durumlara karşı kendi temeli üstünde duran bir yasanın kesin buyruğu olduğu için doğru olanı, her nedene karşın açığa çıkarmaktadır. Böyle bir yasa, bize açıkça her ne eğilimimiz olursa olsun nasıl davranmamız gerektiğini kesin olarak buyurmaktadır. Bu buyruğun karşısında oluşan duygu sevgi değil, saygıdır. Saygıyı açığa çıkaran olgu, tüm eğilimlerimize karşın ahlâk yasası uğruna gerçekleştirebileceğimiz eylemin zemininde yer alan özerk (düşünsel) yapımızdır. İnsanın hem doğal hem düşünsel yapısı arasındaki sınırı belirleyen ahlâk yasası, “özgürlüğün biçimi olduğundan, öznel karşı çıkışlara, yani içimizdeki eğilimlere ters düşmekle kendini beğenmişliği zayıflattığı için, aynı zamanda bir saygı konusudur” (Kant 2016: 81). Kendini beğenmişlik, başkasını dikkate almayan ben-sevgisinin üst seviyedeki halidir. Böyle bir bencillikten ise nesnel bir pratik ilke ortaya çıkarmak imkânsızdır. Dolayısıyla yasanın, eğilimlere karşın kesin buyruğu, “duygu üzerine bir yönüyle yalnızca negatif, öbür yönüyle, yani saf pratik aklın sınırlayıcı nedeni açısından pozitif olan bir etkide” (Kant 2016: 83) bulunur. Bu etki, yasaya saygıdır.

Kant için şu ilke kesindir: Ahlâk yasasından önce gelen her şey, ahlaki saflığı ortadan kaldırır. İyi kavramı bile yasadan önce değildir. İstemeyi belirleyen zemin ise saf aklın kendisine sunduğu yasadır. İyi ise eylemde bulunmanın bir tarzıdır (Kuçuradi 2022: 84). İyi öncelikli olsaydı, buradan çıkarıcılık doğardı. Böylece ben-sevgisi zemine alınmış olurdu.

Sözünü ettiğimiz şekilde, akıl yoluyla doğadan farklı bir düzende eylemlerimizi gerçekleştirmek için istememizi belirleme olanağına sahibiz. Fakat, istemeyi belirleyen hem öznel ilkeler (maksimler), hem de nesnel ilkeler (yasalar) vardır. Şimdi, istemeyi belirleyen zemini tamamen öznel ilkelerden oluşturup bunları nesnelmiş gibi geçerli görmek, ben-sevgisinin bir özelliğidir ve bunun kayıtsız şartsız pratik ilke haline getirilmesi ise kendini beğenmişlik olarak adlandırılır (Kant 2016: 82). Bu durum, saygısızlığın başlıca göstergesidir. Kendi sonlu varlığını ve onun iyi olma halini, her zaman ve her yerde tek geçerli ilke olarak belirlemek, kendini beğenmişlik türündeki bencilliktir. Söz konusu ölçüt, bir insandır; fakat insanlık değildir. Bir toplumu oluşturan bireylerin çoğunluğunun böyle bir ilkeyi benimsemesi durumunda, ahenksizliğin ve düşmanlığın hüküm sürmemesi mümkün değildir.

Öznel ilkeler doğrultusunda ve eğilimlerimizce uyarılan doğamız ile aynı varlığımızda, saf akıldan kaynaklanan bir yasallığa dair bilincimiz, bizi içsel bir çatışmaya sürükleyebilir. Akıl sahibi varlık olarak insanlığımız, tam da sahip olduğu özgürlük olgusundan (doğa düzeninden bağımsızlaşabilme olanağından) dolayı, haysiyete göre eylemde bulunmalıdır. Bu bakımdan, “ahlâk yasası, doğal yapısının duylara düşkünlüğünü ahlâk yasasıyla karşılaştıran her insanı kaçınılmaz olarak kendi gözünde küçük düşürür” (Kant 2016: 82). Ancak aynı nedenle, yalnız saf aklın buyurduğu yasanın istemeyi belirlemesi olgusu bir saygı konusu olmaktadır. Öznel ilkelere göre bir eylemin istekle ya da isteksizlikle yapılmasını aşan bu duygu, ahlâk yasasının saf akıl tarafından kendi kendine buyurulmasının neticesi ve öznel bakımdan yönlendirici bir güdü olmaktadır. Aynı

zamanda bu, tüm çıkarların aşılması anlamına gelmektedir. Yasanın saf biçimselliği, tüm maddi koşulların ötesindedir.

Ahlâk yasaının saflığının öznel bakımdan bizde uyandırdığı saygı, aynı şekilde amaçlar krallığının temel bir ilkesi olmaktadır. İstememi yasa uğruna belirlemek öznel açıdan benim tüm eğilimlerime karşın kesin buyruğa göre eylemde bulunmama işaret eder. Şimdi bu, herkes için geçerli olduğu takdirde amaçlar krallığının anlamı ortaya çıkar. Böylece tüm herkes tarafından kabul edilebilecek ve onların özgür seçim kapasitelerini de koruyacak maksimlere göre eylemem gerekecektir ve bu yükümlülük, herkesi kapsamaktadır (Guyer 2022: 324). Hem ben hem karşımdaki, ahlâk yasaının taşıyıcısı olarak saygı konusudur. Nesnel ilkenin toplumda pratiğe uygulanmasının aracı, duyulan saygıdır. Saygı, insana yöneliktir. Dolayısıyla, insan olmanın haysiyetinin ve değerinin, ancak bu nesnellikle korunabileceği açığa çıkmaktadır. İoanna Kuçuradi'nin tespitinde netlikle ifade ettiği gibi: "İnsan haklarının temelinde, diğer özelliklerimiz, kimliklerimiz, koşullarımız ne olursa olsun, önce insan olduğumuzun farkında olmak var" (Kuçuradi ve Çakmak 2005: 237).

Sonuç

Ne yazık ki, dünya çapındaki olayları gözlemlediğimizde giderek büyüyen bir kriz olarak, bir azınlığın iyi durumu uğruna çoğunluğun, kitlelerin sefalet içerisinde hem maddi hem manevi bakımdan sömürüldüğünü anlıyoruz. Sömürünün güdüsü, sınırlarını aşmış bencilliktir. Sömürülen büyük kitleye dikkatimizi yönelttiğimizde ise var olma mücadelesi uğruna insanlık haysiyetinin ortadan kaldırıldığı, vahşi doğa benzeri bir ortam ile karşılaşmaktayız. Adeta akıl sahibi varlıkların yerini etiğin, değer ve saygının aranamayacağı salt doğal ortamda var olma savaşı verilmektedir. İnsan olmanın değerini ortaya çıkaran aklı hem teorik hem pratik bakımdan merkezi konumda tutan Kant'tan, özellikle bu toplumsal parçalanmışlığa karşı halen öğreneceğimiz ve üzerinde düşüneceğimiz çok konu vardır. Bu konular arasında etik, kanımızca önceliklidir.

Kantian Ethics Concerning The Respect

Summary

Can OKAN

Assoc. Prof.

Maltepe University, Music Department, Composition and Conducting Programme, Istanbul, TR

ORCID: 0000-0002-2350-2025

canokan.canokan@gmail.com

Introduction

This article based on the concept of respect which is one of the keystone concepts of moral philosophy by Immanuel Kant who is one of the most important philosophers of the history. The form of morality of the human who is a social being will be considered by means of the concepts of respect and obligation which are found in his practical philosophy. Respect which is a principle determines the person for the relation constituted within the realm of common will be discussed by means of its necessity and certainty linked to duty and obligation. The difference by means of context and extent between respect and love which are two basic facts of social life will be pointed out. The primary law of the kingdom of ends is to act according to principles applicable to everyone. The citizens of Kantian kingdom of ends present the law to them only from pure reason; but the same citizens also become a part of the natural order of things. Despite this, the human being, who has the possibility of personal choice for his actions, is a feature that is not subject only to the natural order of things; we are aware of the existence of its pure rational structure. Freedom is a theoretical concept that cannot be found objectively in nature; in practical terms, it is a fact that we are definitely aware of because it forms the basis of a law that can determine an action. In this way, the law of an order by pure reason, outside the natural order, can be valid and asserts an objective obligation for rational beings. However, there are both subjective principles (maxims) and objective principles (laws) that determine the will. Now, creating the basis that determines the will from purely subjective principles and seeing them as valid as if they were objective is a feature of self-love, and turning this into an unconditionally practical principle is called arrogance. This is the main fact of disrespect. Determining one's own finite existence and its well-being as the only valid principle always and everywhere is selfishness in the form of arrogance. If the majority of individuals forming a society adopt such a principle, it is impossible for disharmony and hostility not to prevail. The ground for main motivation about this work is unwavering significance of Kant's way of thinking which its moral philosophy will be actual in spite of the absence of morality, self-esteem and respect emerged evidently by suffocative exploitation of capitalism of today. Since COVID times and during the days of ongoing wars, the concept of respect should be considered seriously, for being a human beyond the differences of ethnicity, race and gender is the

main subject about the human rights. Kantian the kingdom of ends should be understood by this respect and self-esteem about the human rights.

Respect for Freedom

Kant pointed out often at the dualistic nature of human beings, namely rational and pathological division. Pathological aspect of the human nature is unavoidable; otherwise, we would be perfectly virtuous beings whose wills would be holy and hence there would be no need to duty (CPracR, 5:32). But that is certainly not the case. We have duty, formulized as categorical imperative according to moral law, precisely for reason of unavoidable pathological aspect of the human nature. For instance, of a very basic realistic fact, we would like to be happy as long as possible. Moreover, the human nature has its peculiar characteristic of being tended to unsociability. In other words, human beings have the “property of willing to direct everything so as to get his own way” and thus the inclination of resistance toward against others (UH, 8:21). This is an ethical problem concerning external relations. When we look at internal side of this nature, we observe the heteronomy grounded on the same pathological aspect which concerns our maxims. The principles of maxims can be either conditional for a desired object and an end, or unconditional for a universal law which everybody will give their consent to. It is clear evidence that the former form of principle cannot be objective but can be solely subjective and most of the time it serves to self-love. That means, it has the end of one’s own happiness (CPracR, 5:22). Therefore, by these subjective and pathological maxims for determining our will, it is impossible to bring about a lawful order and achieve a civil society. The conflict cannot be given up, given that there would be no possibility to achieve an order between human beings and nations. Then, what is the context of order? It is no other than a universality of laws, which has itself not any condition it depends upon. This is an a priori fact for having the ground on pure reason and does not depend upon and necessitate of any empirical experience.

Generally speaking, we see everywhere a promotion preaching for well-being of every individual. I believe this is a fashionable practical doctrine which gives motivation for egoism. Love for oneself and for others according to any condition subtly advise solipsism (CPracR, 5:73). Certainly, this sort of principle is a total contradictory antipode of civilized attitude and it cannot be the main rule for regulate properly a civil society. Although we cannot expect to exclude love from the human nature as a feeling (and it is not denied by Kant neither), what most dangerously threatens morality with enthusiasm (CPracR, 5:85, 86) is that any kind of feeling cannot be ground for moral law. Thus, pure practical reason with its idea of freedom as a possibility of unconditionally determining our will, is the sufficient ground of morality, so that we give consent freely to obey to its laws which prescribe obligations. Accordingly, we feel respect for this determination and the persons who represent any moral quality.

Conclusion

Finally, I must underline a matter of fact which should not be glossed over. We are also free for make choice how to determine our will and act according to determining principle absolutely by ourselves. Indeed, we can prefer our natural inclinations and propensities and any other external motives to determine our will, but then we do not

have right to claim of being purely moral. We cannot eradicate this inner conflict of rational and pathological division. However, our freedom provides us rational power to overcome this conflict, which without we would not have a humanistic value above all price. I believe that being respectable has its ground on undeniable freedom concerning morality. The terrible wars ongoing, crimes against the human rights, inequality of economical and social conditions, poverty and all unjustifiable occurrences oblige us to think about inviolable values of humanity and respect for them.

KAYNAKÇA | REFERENCES

Guyer, P. (2022). *Kant* (trans. D. Soysal). İstanbul: Say Yayınları.

Kant, I. (2015). *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi* (trans. İ. Kuçuradi). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Kant, I. (2007). *Anthropology, History, and Education* (trans. M. J. Gregor, P. Guyer, R. B. Loudon, H. Wilson, A. W. Wood, G. Zöllner ve A. Zweig). New York: Cambridge University Press.

Kant, I. (1999). *Practical Philosophy* (trans. M. J. Gregor). New York: Cambridge University Press.

Kant, I. (2016). *Pratik Aklın Eleştirisi* (trans. İ. Kuçuradi, Ü. Gökberk ve F. Akatlı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Kuçuradi, İ. (2022). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Kuçuradi, İ ve Çakmak, E. (2005). Kant, Etik ve Ahlâk Üzerine. *Cogito. Yapı Kredi Yayınları, Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 41-42 (13), 237.

Rawls, J. (2005). Kant'ın Ahlâk Felsefesinin İzleri (trans. Ö. Barın). *Cogito. Yapı Kredi Yayınları, Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 41-42 (13), 271.